

4. Предпринимательское право: учебное пособие / Под ред. А. В. Старцева, 2007. – Х.: Одиссей, 2007. – 248 с.

УДК 346.1(043.2)

Гелич А. О., к.ю.н., доцент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

Бокоч І. М., старший викладач,

Київський університет права НАН України, м. Київ, Україна

ДУАЛІСТИЧНА ПРИРОДА АКЦІЇ ЯК РІЗНОВИДУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Акція як категорія існує вже не одне століття. Ринок цінних паперів – одна з найбільш вагомих категорій сучасної економіки [8, с. 28]. Натомість дослідження дуалістичної природи акції залишається досить дискусійним.

Дуалізм є не стільки ознакою цінних паперів, скільки проблемою сприйняття даного інституту [2, с. 35]. Переважна більшість науковців виходить із розуміння цінного паперу як «єдиної сукупності речових і зобов'язальних прав, і в конструкції цінного паперу як об'єкта цивільних прав стирається межа між абсолютним і відносним правом» [7, с. 107]. Виходячи з дуалістичної природи цінних паперів, можна стверджувати, що вони знаходяться «на межі речового і зобов'язального права» [4, с. 205] і є «прикордонним інститутом» [10, с. 14] цивільного права. Дуалістична природа «надає можливість виділити цінний папір із загального ряду об'єктів цивільних прав, у тому числі з категорії речей, до якої законодавець відніс цінні папери» [1, с. 10], нічого подібного немає в жодному інституті цивільного права. У цьому і полягає ««цінність» цінних паперів» [3, с. 65].

Правову природу цінності паперу складає право, яке закріплене в документі. Дуалістична природа цінних паперів являє собою стійкий зв'язок «права на цінний папір» і «права із цінного паперу». «Права на цінний папір» за своєю суттю відносяться до речових прав (акціонер може здійснювати свої «права на акцію» самостійно, без позитивних дій інших осіб), а «права із цінного паперу» – до зобов'язальних. Взаємозв'язок «права на цінний папір» і «права із цінного паперу» полягає в тому, що придбання права на папір передбачає і придбання права із паперу, оскільки є неможливою «передача права власності на цінний папір без права за цінним папером і, навпаки, права за цінним папером без права власності на цінний папір» [6, с. 90-91]. Це означає, що тільки той, хто має право на цінний папір, має і право із цінного паперу, тобто право із паперу слідує за правом на папір. І навпаки, право із паперу не передається окремо особі, яка придбала цінний папір, а виникає в неї як наслідок придбання права

власності на папір. Право із цінного паперу повинно бути зв'язано з правом на цінний папір таким чином, що без нього воно не може бути реалізоване.

Концепція «подвійної правової природи цінних паперів» відображена як у російському, так і в українському законодавстві. До такого висновку можна дійти, здійснюючи аналіз норм, у яких закріплені визначення поняття «цінного паперу», а також норм, які регулюють питання переходу прав за цінними паперами. Так, речовим «правом на папір» є право на сам документ, а зобов'язальними «правами із цінного паперу» є права, закріплені в цінному папері (ч. 1 ст. 194 ЦК України і ч. 1 ст. 142 ЦК Російської Федерації). Дуалістична природа цінних паперів виявляється також при переході прав на них. Так, необхідно врахувати положення ч. 2 ст. 194 ЦК України (до особи, яка набула право власності на цінний папір, переходять у сукупності всі права, які ним посвідчуються) і аналогічної норми в п. 2 ч. 1 ст. 142 ЦК Російської Федерації.

З огляду на вищевикладене особливість акції як цінного паперу полягає в тому, що «речовий і зобов'язальні елементи в акції мають неоднакове значення для її сутності» [5, с. 43]. До такого висновку можна дійти, враховуючи те, що з моменту придбання цінного паперу власник отримує тільки речові права на нього, а для реалізації ж зобов'язальних «прав із цінного паперу» необхідне настання певного юридичного факту (наприклад, проведення загальних зборів є можливістю для реалізації акціонерами своїх виборчих прав) [2, с. 36]. На підтвердження вищезазначеного твердження можна навести і наступне: «Емітент володіє правами на цінний папір, але не має і не може мати прав із цінного паперу» [9, с. 31]. Так, акціонерне товариство у разі, наприклад, викупу розміщених ним акцій має права на цінний папір (право приймати рішення щодо їх відчуження або ж прийняти рішення про їх погашення), у той же час товариство позбавляється прав із цінного паперу (на отримання дивідендів, участі в загальних зборах акціонерного товариства).

Отже, акції як різновиду цінних паперів, на думку В. В. Заборовського [2], з якою слід погодитися, також характерний тісний зв'язок права (права з цінного паперу) і паперу (права на цінний папір), тобто вона як і інші цінні папери стоїть на межі відносних і абсолютних прав і являє собою сукупність речових і зобов'язальних прав. Але особливість акції полягає в тому, що речові і зобов'язальні права з акції мають неоднакове значення для її правової природи.

Література

1. Бутина И. Н. Акции как ценные бумаги и гражданско-правовая защита прав и законных интересов их владельцев: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / И. Н. Бутина. – М., 2007. – 24 с.

2. Заборовський В. В. Правова природа акцій та процедура їх конвертації в Україні та Російській Федерації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. В. Заборовський. – Одеса, 2010. – 222 с.
3. Костенко І. Цінні папери в діяльності господарюючого суб'єкта: класифікація цінних паперів за законодавством України / І. Костенко // Бухгалтерія. – 2005. – № 10. – С. 65-70.
4. Нерсесов Н. О. Избранные труды по представительству и ценным бумагам в гражданском праве / Н. О. Нерсесов. – М.: Статут, 2000. – 286 с.
5. Пенцов Д. А. Сущность акции / Д. А. Пенцов // Правоведение. – 1992. – № 4 – С. 39-44.
6. Посполітак В. В. Правове регулювання цінних паперів в Україні: поняття та ознаки / В. В. Посполітак // Наукові записи НаУКМА. Серія: Юридичні науки. – 2006. – Т. 53. – С. 87-92.
7. Решетина Е. Н. К вопросу о правовой природе бездокументарных ценных бумаг / Е. Н. Решетина // Журнал российского права. – 2003. – № 7. – С. 106-115.
8. Філіпенко Є. С. Правове регулювання випуску та обігу акцій: дис. ... кандидат. юрид. наук: 12.00.04 / Є. С. Філіпенко. – Донецьк, 2012. – 228 с.
9. Шевченко Г. Н. Эмиссионные ценные бумаги / Г. Н. Шевченко // Академический юридический журнал. – 2004. – № 1. – С. 30-33.
10. Юлдашбаева Л. Р. Правовое регулирование оборота эмиссионных ценных бумаг (акций, облигаций) / Л. Р. Юлдашбаева. – М.: Статут, 1999. – 204 с.

УДК 346.3 (043.2)

Гелич А. О., к.ю.н., доцент,

Коваленко О. В., студент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПОНЯТТЯ І ВИДИ ТРАНСПОРТНИХ ДОГОВОРІВ

Транспорт є однією із найважливіших галузей суспільного виробництва. Особливість цієї галузі полягає в тому, що в процесі діяльності транспорту не створюється нова вартість, оскільки продукція транспорту — це сам процес переміщення вантажів, багажу, пасажирів.

Транспортні договори — це такі господарські договори, які спрямовані на організацію та/або забезпечення перевезень вантажів та надання інших транспортних послуг учасникам господарських відносин. Транспортні договори укладаються, як правило, за обов'язкової участі транспортних підприємств або індивідуальних підприємців, що спеціалізуються на перевезеннях. Транспортні договори класифікуються за різними ознаками:

— за видом транспорту: на залізничному транспорті; морському транспорті; на внутрішньому водному транспорті; на повітряному